

PLATBY ZA EKOSYSTÉMOVÉ SLUŽBY LESA

PREDSTAVY A OČAKÁVANIA

Diskusia o ekosystémových službách lesa (ESL) a platbách za ne, sa v ostatných rokoch zintenzívňuje na úrovni Európskej komisie aj členských štátov. V lete 2023 vyšla metodika EÚ k rozvoju verejných a súkromných platobných schém pre lesy (SWD(2023) 285). Tému sa výskumne venujú na Slovensku v rôznej miere tímy expertov z Národného lesníckeho centra, Technickej univerzity Zvolen a ďalších inštitúcií (SAV, SAŽP).

Ohodnotením ekosystémových služieb a následnými platbami za ekosystémové služby (PES) sa podľa Envirostratégie 2030 Zelenšie Slovensko majú vytvoriť podmienky pre ich komplexné a udržateľné zabezpečovanie. PES by vytvorili dostatočnú motiváciu na ich zachovávanie. V súčasnosti sú zainteresované do podpory ekosystémových služieb lesa (ESL) dva rezorty – Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka (MPRV SR) a Ministerstvo životného prostredia (MŽP SR).

Pri navrhovaní platieb za ESL je potrebné si uvedomiť, že v lesnom hospodárstve sa historicky zažil a stále používa, tak v „bežnom slovníku“ lesníkov, ako aj podľa zákona o lesoch, pojem funkcie lesa (produkčné a mimoprodukčné). V praxi sa tak často funkcie lesa stávajú synonymom pre ekosystémové služby lesa.

Podpora ESL sa na Slovensku uskutočňuje nepriamo, cez podpory vo verejnom záujme na základe:

1. schémy minimálnej pomoci na poskytovanie podpory v lesnom hospodárstve na plnenie mimoprodukčných funkcií lesov (gestor MPRV SR),

2. schémy štátnej pomoci na poskytovanie služieb vo všeobecnom hospodárskom záujme v oblasti ochrany biodiverzity (gestor MŽP SR).

Výška pomoci je v prvom prípade odvodená z legislatívy (Príloha 1 zákona o lesoch), v druhom prípade z konkrétnych nákladov subjektov vstupujúcich do projektu so Štátnou ochranou prírody v rámci Operačného programu Kvalita životného prostredia - Zlepšenie stavu ochrany druhov a biotopov a posilnenie biodiverzity, najmä v rámci sústavy Natura 2000. Rozdiel je aj vo financovaní podpory. Kým v prvom prípade je závislé od národných zdrojov na základe každoročného schváleného rozpočtu, v druhom prípade je podpora viazaná na program EÚ. Ani v jednom prípade nejde o pravú PES, napriek tomu, že sa už dlhšie diskutuje o možnostiach vytvorenia vhodných motivačných schém na podporu poskytovania

ESL. Takýto cieľ je aj v novom Národnom lesníckom programe - Lesy pre Spoločnosť (Strategický cieľ XVI: Zaviest mechanizmy platieb za ekosystémové služby lesa). Po inovatívnom riešení podpór súvisiacich s poskytovaním ESL verejnosti volajú ako vlastníci a obhospodarovatelia lesa, tak aj vedci.

Z výsledkov doterajších výskumov je možné konštatovať, že odborná lesnícka verejnosť preferuje verejné platobné schémy (ideálne vo forme ročnej platby na hektár lesa). Väčšinou požiadavkou vlastníkov a obhospodarovateľov je stanovenie paušálnej sadzby na hektár lesa (podobne ako priama platba v poľnohospodárstve), ktorá by predstavovala komplexnú platbu za všetky ESL ktoré nie sú predmetom trhu.

Koncom roka 2023 sa uskutočnila v rámci konferencie Aktuálne otázky ekonomiky a politiky LH SR, organizovanej na NLC, diskusia o možnej podpore ESL v súvislosti s bežným aj prírodou blízkym hospodárením v lesoch. Odznelo niekoľko prezentácií k ESL (dostupné na <https://web.nlcsk.org/prezentacie-z-konferencie-aktualne-problemy-ekonomiky-a-politiky-lesneho-hospodarstva-sr/>) a súčasťou bola aj anketa o výške platby na hektár, ktorá by bola ideálna na podporu ESL. Ankety sa zúčastnilo 36 respondentov. Polovicu opýtaných tvorili vlastníci a obhospodarovatelia lesa. Pred odznením prezentácií o PES, respondenti navrhovali podľa nich ideálnu platbu za ESL. Prvotne indikované výšky sadzby na podporu ESL (€/ha/rok) uvádza tabuľka nižšie.

Ukazovateľ	Vlastníci/ obhospodarovatelia	Ostatní
výška platby za ESL v €/ha/rok		
Aritmetický priemer	84,94	496,53
pri prírode blízkom hospodárení v €/ha/rok		
Aritmetický priemer	125,83	719,67

Ukazovateľ	Vlastníci/ obhospodarovatelia	Ostatní
výška platby za ESL v €/ha/rok		
Aritmetický priemer	98,38	462,35
pri prírode blízkom hospodárení v €/ha/rok		
Aritmetický priemer	145,83	696,47

Pri uplatňovaní prírode blízkeho hospodárenia (PBHL), považovali respondenti za žiaduce odmeňovať za poskytovanie ESL vyššími sadzbami ako pri bežnom hospodárení. Po informáciách ktoré odzneli o PES v prezentáciách, 32% opýtaných korigovalo svoju navrhovanú výšku sadzby smerom nahor a 16% smerom nadol. Ideálna výška platby upravená po prezentáciách je v tabuľke vyššie.

Na základe tohto prieskumu sa dá veľmi zjednodušene konštatovať, že predstava vlastníkov a obhospodarovateľov lesov o výške platby, ktorá by bola ideálna na podporu ESL sa pohybuje do 100 €/ha/rok, pričom pri uplatňovaní PBHL je očakávanie o 25-45% vyššie. Ideálna sadba podľa ostatných respondentov by bola ešte vyššia.

V roku 2015 a 2017 uskutočnili kolegovia z Fakulty lesníckej a drevárskej na Českej zemědělské univerzite v Prahe (FLD ČZU) podobný prieskum medzi akademikmi a vlastníkami lesov v Českej republike. Výskum bol zameraný na hodnotenie a inováciu dotačnej politiky v lesnom hospodárstve ČR. Respondenti si mohli vybrať jednu z týchto možností: zachovanie súčasného stavu, mierne inovácie existujúcich kompenzačných mechanizmov a zvýšenie kompenzácií, zásadné

inovácie s PES, alebo paušálnu platbu na plochu lesa. Z výsledkov vyplýva, že respondenti uprednostnili zásadné zmeny v dotačnej politike pred zachovaním súčasného stavu a len čiastočnými zmenami. Jednoznačne u vlastníkov lesov prevládol záujem o platbu na plochu (70% respondentov). V zásade by to bola jediná platba vlastníkom lesov, ktorú by vlastník dostal, ak sú splnené podmienky a je podaná žiadosť (ako priame platby v poľnohospodárstve). Táto platba, v čase prieskumu, bola navrhnutá ako ročná platba v priemernej výške 1 873 Kč/ha. Pri zohľadnení päťročnej miery inflácie (okolo 30%) to v súčasnosti zodpovedá sume 2 500 Kč/ha/rok (čiže tiež cca 100 €/ha/rok). V prieskume sa tiež zisťovalo, či by mala byť stanovená len jedna univerzálna sadzba bez ohľadu na kategórie lesa. Až 83% by uprednostnilo diverzifikáciu ročnej sadzby, ktorá by sa ďalej upravila vhodnými koeficientmi (podľa kategórie lesa, typu a veku porastu alebo súboru lesných typov).

Otázka je postoj tvorcov lesníckej politiky k takejto forme podpory a aj samotné akceptovanie odbornou verejnosťou. Z akademikov a vlastníkov lesov v ČR ju za prenosnú do praxe považuje 61% respondentov a za neprijateľnú 35%.

Predbežné porovnanie výsledkov medzi SR a ČR, sledovanie výskumu aj aktivít obhospodarovateľov a vlastníkov lesa naznačuje, že očakávania sú rovnaké – motívujúca platba na hektár za poskytovanie ESL. Či je takáto platba akceptovateľná a aká má byť jej výška, môže byť predmetom ďalších štúdií.

V súvislosti s ESL sa na Slovensku v súčasnosti výskum sústreďuje na:

- optimalizáciu plnenia ESL zmenou manažmentu,
- určenie kritérií hodnotenia a monitorovania ESL na základe dostupných údajov z ISLH,
- využitie zastupujúcej ESL (sekvestrácia uhlíka), alebo balíka podporovaných ESL pre podporu a tvorby platobných schém (PES - verejných, súkromných)
- možnosti PES pre PBHL.

Aj v Českej republike pokračuje výskum ESL v rámci projektu Ministerstva zemědělství ČR, kde vedci z FLD ČZU a Centra pre otázky životného prostredia Karlovej Univerzity v Prahe v spolupráci so Združením vlastníkov obecných, súkromných a cirkevných lesov ČR riešia zložité otázky pre tvorbu PES. Zámer možno zhrnúť do nasledujúcich oblastí:

- zosúladiť funkcie a služby, umožniť existenciu platieb za ESL z pohľadu v legislatívy,
- vybrať ESL, ktoré sa majú hodnotiť,
- vybrať prístupy k oceňovaniu ESL,
- vyhodnotiť mandátne a motivačné platby za ESL,
- zabezpečiť súlad s pravidlami EÚ o verejnej podpore.

Vzhľadom na záujem o problematiku ESL vás budeme o výsledkoch výskumu aj ďalej informovať.

Podakovanie

Táto práca bola podporená z kontraktu NLC s MPRV SR v rámci projektu výskumného zámeru NLC 2022-2026 EPRIABLES, projektu NAZV QK23020008 a na základe zmlúv č. APVV 20-0408 a APVV 21-0290.

*Ing. Zuzana Sarvašová, Ph.D.
NLC-LVÚ Zvolen*

*prof. Ing. Vilém Jarský, Ph.D.
FLD ČZU Praha*

LES & LETOKRUHY

FEBRUÁR 2024

ČASOPIS O LESNOM HOSPODÁRSTVE A SPRACOVANÍ DREVA

ROČNÍK 80

I II III IV V VI VII VIII IX X XI XII